

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
**Secretaria de Mesures Penals,
Reinserció i Atenció a la Víctima**

PROGRAMA DE JUSTÍCIA RESTAURATIVA MEMÒRIA 2020

ÍNDIX

1. El Programa de justícia restaurativa	3
2. Dades generals.....	3
3. Viabilitat.....	4
4. Tipus d'acords dels processos restauratius	6
5. Entrevistes reparadores a les víctimes	7
6. Durada dels programes	8
7. Relació entre les parts	9
7.1 Relació entre la víctima i la part investigada o penada	9
7.2 Relació entre la persona jurídica i la part investigada o penada	9
8. Tipologia delictiva	10
9. Dades sociodemogràfiques	10
10. Procedència	13
10.1 Vies d'entrada al Programa de justícia restaurativa	13
10.2 Inici del procediment penal	13
11. Metodologia	14
11.1 Entrevista inicial	14
11.2 Intervenció de la part lletrada	14
11.3 Moment d'intervenció	14
12. Conclusions	15
13. Annexes	18
13.1 Annex 1: Evolució del Programa de justícia restaurativa.....	18
13.2 Annex 2: Franges d'edat dels victimaris	18
13.3 Annex 3: Franges d'edat de les víctimes.....	19

1. El Programa de justícia restaurativa

El Departament de Justícia, en concret, la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil, posa a disposició de la ciutadania el Programa de justícia restaurativa, un servei gratuït que s'emmarca dins del paradigma de la justícia restaurativa i que té com a objectiu principal la reparació del dany causat a les persones i a les relacions.

Així, s'ofereix un espai de comunicació a les persones que estan implicades en un procediment penal, per tal de cercar la manera més adequada de donar resposta al delicte, centrada a reparar el dany causat a les persones i a les relacions, que permet que les parts participin activament en la solució dels problemes resultants d'una infracció penal, amb l'ajuda d'una tercera persona imparcial i neutral, el mediador.

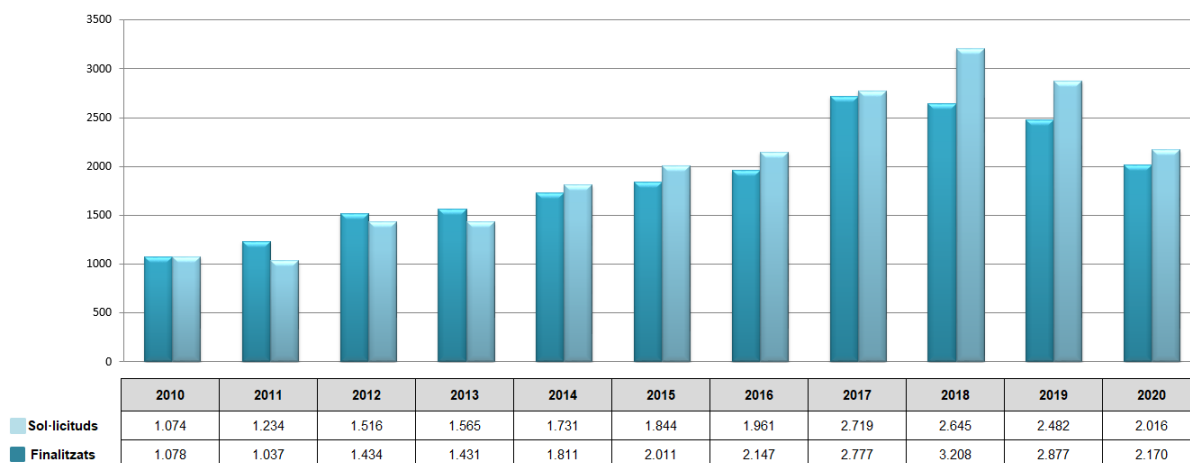
Les característiques principals del Programa són:

- La voluntarietat de les parts.
- La confidencialitat del procés.
- La imparcialitat i la neutralitat del mediador.
- La implicació activa de les parts.

A continuació es presenten les dades del Programa de justícia restaurativa corresponents a l'any 2020.

2. Dades generals

L'evolució del Programa de justícia restaurativa des de l'any 2010 fins al 2020 ha estat la següent:

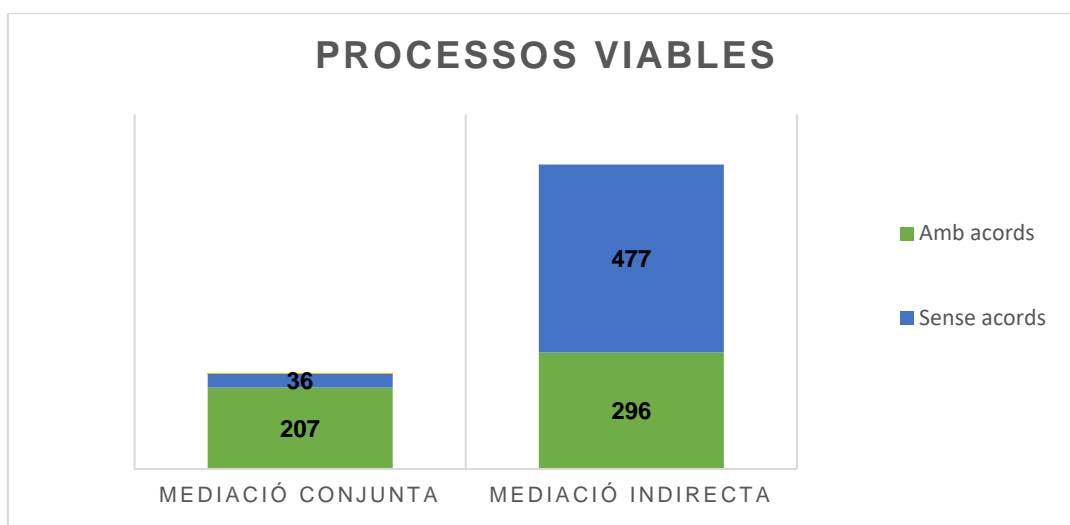
Durant l'any 2020 s'han donat d'alta 2.016 programes i s'han acabat 2.170 processos restauratius.

3. Viabilitat

Els criteris de viabilitat que s'avaluen per dur a terme un procés restauratiu són: la voluntarietat i l'interès de les parts a participar en el Programa, la capacitat cognitiva i volitiva de les parts d'entendre el procés i la voluntat de reparar i de ser reparat.

Dels 2.170 programes finalitzats, s'ha dut a terme un procés restauratiu en 1.016 (46,82 %), mentre que en 909 no s'han donat els criteris de viabilitat que estableix el programa marc (41,88 %) i en els 245 restants s'ha fet un procés de reparació a la víctima (11,29 %).

Dels 1.016 processos restauratius endegats, en 503 les parts han arribat a un o més acords (això representa un 49,50 % dels processos endegats).

A banda dels processos restauratius en què atenem víctima i victimari, també hem dut a terme una altra metodologia restaurativa, les entrevistes reparadores a les víctimes. Aquests casos els hem comptabilitzat a part, atès que l'objectiu és acompanyar la víctima i escoltar-ne les necessitats. Durant l'any 2020, s'han dut a terme 245 entrevistes reparadores.

En relació amb els **programes no viables** (909), es mostren a continuació els motius d'aquesta manca de viabilitat (cal recordar que cada programa pot tenir més d'una víctima i més d'un motiu).

MOTIUS	NOMBRE	%
No voluntat de la víctima	343	37,73%
No localització de la part investigada	135	14,85%
No voluntat de la part investigada	109	11,99%
No localització de la víctima	61	6,71%
No voluntat d'ambdues parts	58	6,38%
No necessitat de mediació	53	5,83%
Manca de criteris professionals	38	4,18%
No voluntat de l'advocat/da de la víctima	33	3,63%
No voluntat de l'advocat/da de la part investigada	30	3,30%
La part investigada no compareix	20	2,20%
La víctima no compareix	14	1,54%
Manca de criteris judicials	9	0,99%
Defunció d'una part	6	0,66%
TOTAL	909	100%

El més rellevant és que el 37,73 % dels programes no són viables perquè la víctima no vol participar-hi. Quan la víctima no desitja iniciar el procés restauratiu, ja no es contacta amb el victimari. En ocasions, també pot ser la part investigada qui no hi vol participar; en aquest cas, ha estat un 11,99 %. Tan sols en un 6,38 % dels programes són ambdues parts les que no hi volen participar.

Any rere any es repeteix el fet que la no voluntat de la víctima és la causa principal que els processos de justícia restaurativa no siguin viables.

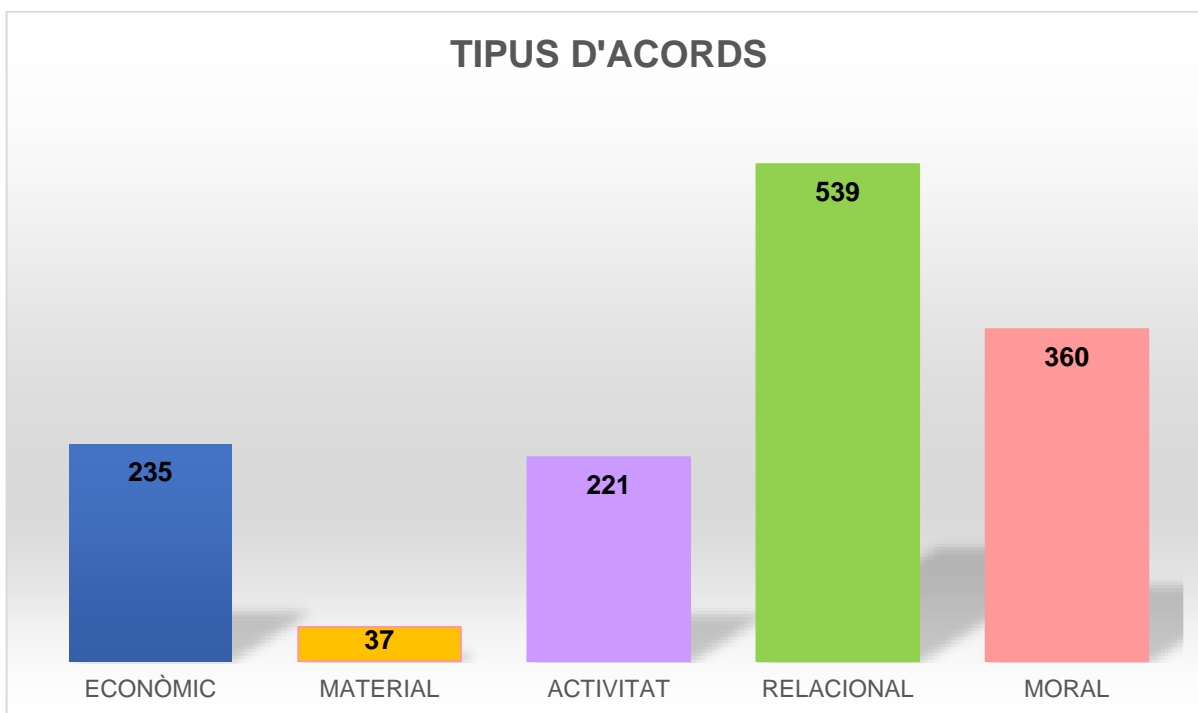
4. Tipus d'acords dels processos restauratius

Tal com s'ha dit abans, del total de programes finalitzats (2.170), en 1.016 casos s'ha fet un procés restauratiu. D'aquests, en 503 es va arribar a un o més acords, cosa que representa un 49,5 % del total de processos de justícia restaurativa endegats.

Els tipus d'acords, escrits o verbals, als quals han arribat les parts en els processos de justícia restaurativa s'agrupen en la classificació següent:

- Acord econòmic: restitució amb diners.
- Acord moral: disculpes, entendre el dany causat, posar-se al lloc de la part afectada, explicació de la intenció real i dels motius.
- Acord amb una activitat: fer un treball o una tasca concrets.
- Acord material: indemnització de danys i perjudicis; prestació diferent del dany original, però satisfacció per a ambdues parts.
- Acord relacional: restauració de les relacions socials o comunicatives entre les parts.

Així, en els processos de justícia restaurativa finalitzats, els tipus d'acords als quals s'ha arribat es distribueixen de la manera següent:

Generalment es pot arribar a més d'un d'acord i el més freqüent és el relacional.

5. Entrevistes reparadores a les víctimes

L'entrevista reparadora amb la víctima és de caràcter individual. Hi ha dues situacions en les quals es duu a terme:

- **Quan la víctima renuncia al procediment judicial.** Són aquells casos en què el conflicte es reconduïx, la víctima manifesta que vol renunciar al procediment i signa un document que així ho expressa. En aquesta situació, la persona mediadora escolta les explicacions de la víctima i en reconduïx les angoixes passades.
- **Quan la víctima no desitja parlar amb la persona investigada i es detecta que vol anar a judici.** La víctima agraeix l'entrevista o les entrevistes que s'han fet perquè hi ha pogut explicar com se sent i quines necessitats té. La persona mediadora li fa els aclariments judicials que necessita i equilibra les seves expectatives judicials. L'entrevista permet valorar en quin moment està la víctima i detectar si la situació li genera patiment i si necessita ser derivada a qualsevol altre servei d'execució penal.

En aquestes entrevistes es pretén acompanyar la víctima perquè pugui parlar del seu conflicte d'una manera positiva, amb un enfocament que l'ajudi a valorar molt més el que té que no pas el que ha perdut. Aquest enfocament permet parlar de la responsabilitat, de com es poden arreglar les coses, de com es poden satisfer les necessitats detectades i de com reparar-les des d'un posicionament afectiu i reparador.

Un cop fetes les entrevistes, ens podem trobar amb tres resultats possibles:

- a) **Entrevista d'escolta:** la necessitat principal de la víctima és poder expressar la seva vivència del delictes, com s'ha sentit i quines necessitats té.
- b) **Transformació del conflicte:** com a conseqüència de les reflexions que fa la víctima durant l'entrevista, la seva visió del conflicte canvia.
- c) **Renúncia al procediment judicial:** un cop feta l'entrevista, la víctima decideix no continuar amb el procediment judicial i signa un document de renúncia que s'eleva al jutjat.

Com hem dit anteriorment, durant aquest any s'han dut a terme 245 entrevistes reparadores a víctimes (un 11,29 % dels programes finalitzats).

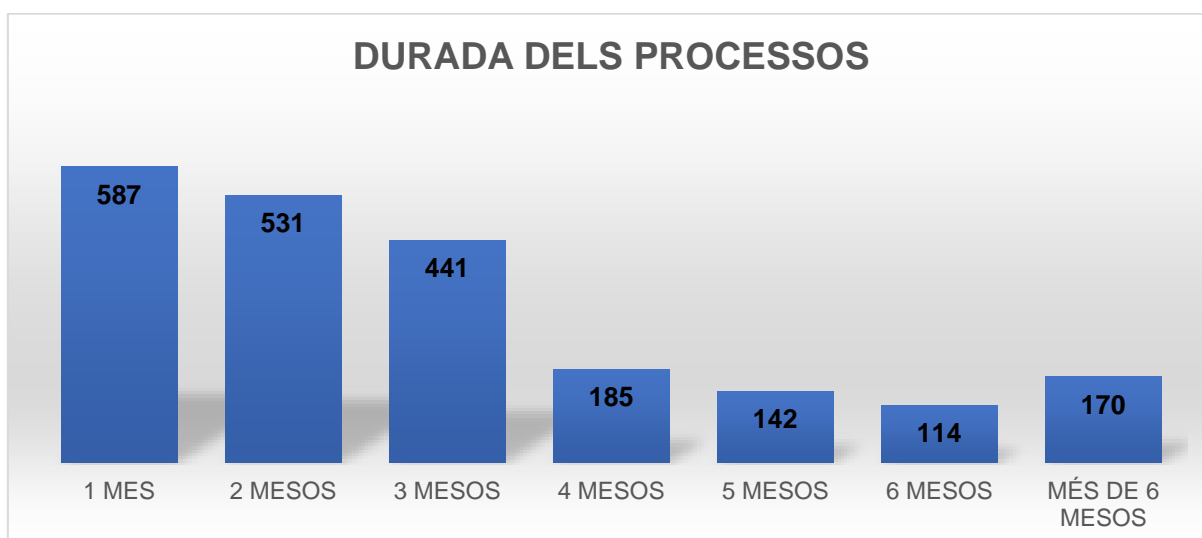
Del total de les d'entrevistes reparadores, els tres resultats possibles es distribueixen de la manera següent:

6. Durada dels programes

La durada dels programes es comptabilitza des de la primera intervenció, és a dir, des del primer contacte amb alguna de les parts i fins a la finalització del programa; el protocol amb els òrgans judicials estableix que aquesta durada ha de ser com a màxim de dos mesos, tot i que en alguns casos s'hi està més temps, a causa de la conflictivitat del delicte o de les parts.

El gràfic següent mostra la distribució dels 2.170 processos restauratius finalitzats, segons la durada de la intervenció.

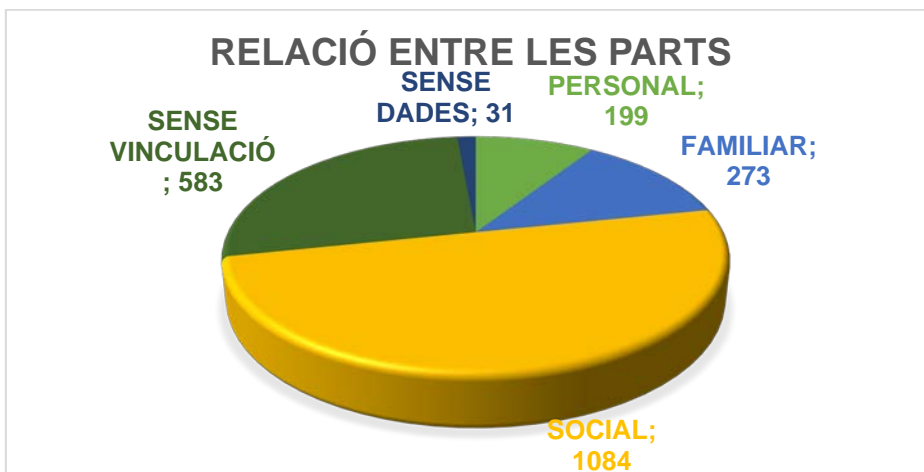

El 27,05 % dels processos s'acaben en un mes; el 24,47 %, en dos mesos; el 20,32 %, en tres mesos, i en un 28,16 % se sobrepassa aquest termini de temps.

7. Relació entre les parts

7.1 Relació entre la víctima i la part investigada o penada

El gràfic següent detalla el tipus de relació que hi ha entre les parts (víctima i persona investigada o penada) que han accedit al Programa de justícia restaurativa (en els casos en què no s'ha iniciat o alguna persona no hi ha comparegut, no se'n sap el tipus de relació).

Com es pot observar, en 1.556 casos hi havia una relació prèvia entre les parts, ja sigui en l'àmbit familiar, personal o social; en la resta, no hi havia cap mena de vinculació o, si n'hi havia, es desconeix. Aquestes dades es mantenen estables amb els anys i només tenen lleugeres variacions.

7.2 Relació entre la persona jurídica i la part investigada o penada

Durant l'any 2020 hi ha hagut 110 processos restauratius en què les parts perjudicades o víctimes eren persones jurídiques, com ara cossos policials, entitats, empreses, organitzacions, etc. Al gràfic següent se'n pot veure el detall:

8. Tipologia delictiva

A continuació es mostra un quadre dels principals grups delictius dels programes finalitzats.

Els grups delictius que el 2020 destaquen sobre la resta són els mateixos que els altres anys; quantitativament destaquen:

- Contra la llibertat (39,70 %)
- Lesions (26,35%)
- Contra el patrimoni (23,04 %)

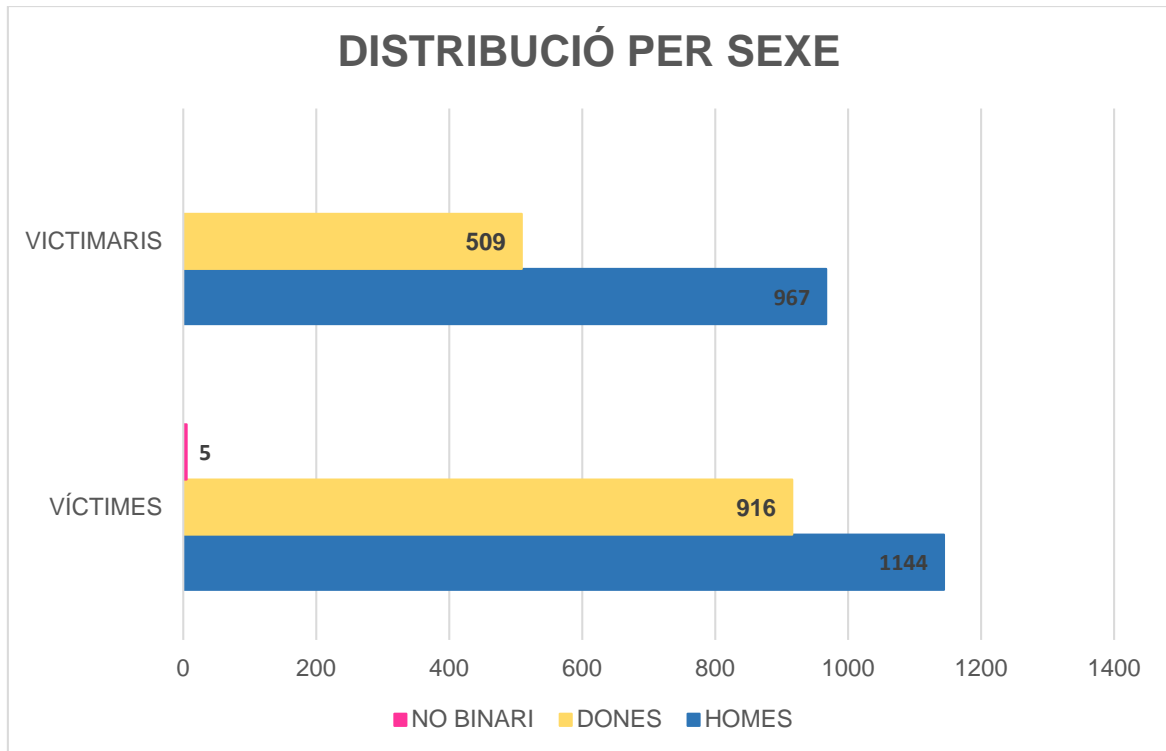
GRUPS DELICTIUS	NOMBRE	%
Contra la llibertat	455	39,70%
Lesions	302	26,35%
Contra el patrimoni	264	23,04%
Altres delictes	91	7,94%
Contra les relacions familiars	8	0,70%
Contra l'ordre públic	7	0,61%
Contra l'honor	6	0,52%
Contra els drets fonamentals	4	0,35%
Contra la llibertat sexual	3	0,26%
Contra la intimitat	3	0,26%
Contra l'Administració de justícia	3	0,26%

Una dada a tenir en compte és el moment processal de la causa quan es deriva al Programa de justícia restaurativa i el tipus de procediment penal obert. Així, el gruix dels programes provenen de la fase d'instrucció, per delictes lleus o judicis immediats de delictes lleus, o per diligències prèvies, urgents o indeterminades; i la resta, en menor mesura, en fase d'enjudiciament i en fase d'execució. Per això, la tipologia delictiva respon més a delictes lleus, ja que són els que més oficien els jutjats d'instrucció.

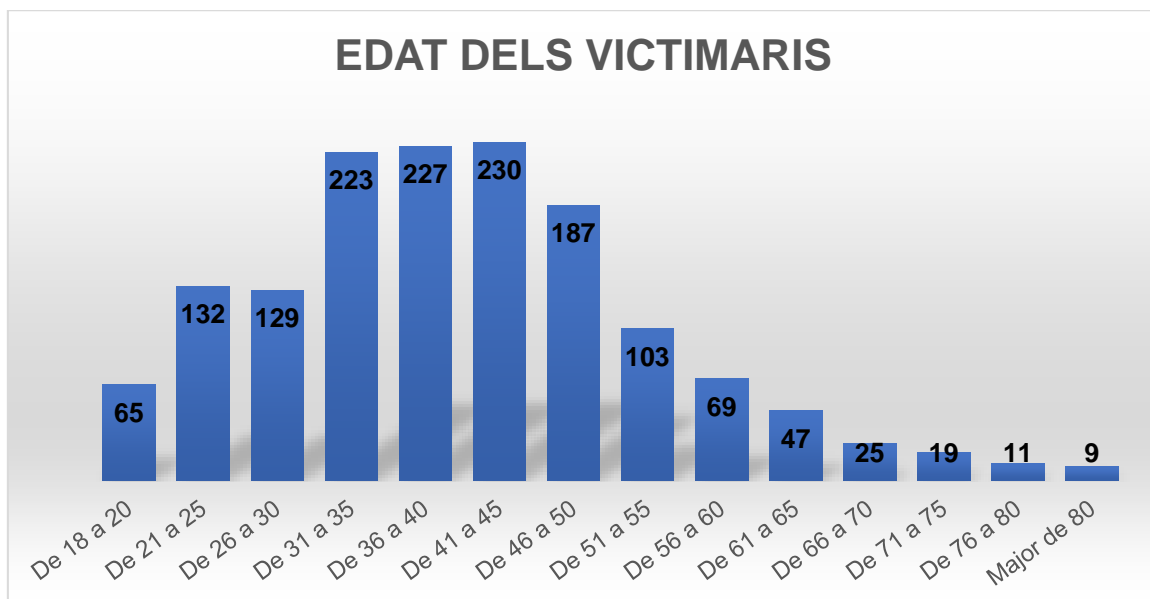
9. Dades sociodemogràfiques

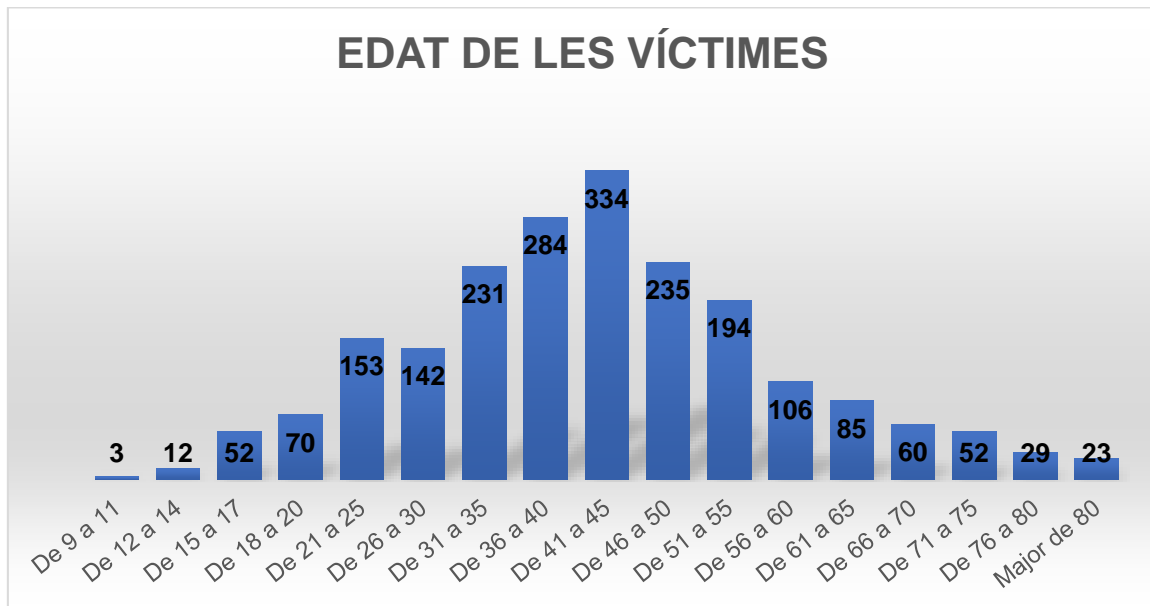
Durant l'any 2020 han passat pel Programa 1.476 persones denunciades, investigades o penades i 2.065 persones denunciants o víctimes. Cal tenir en compte que en un programa hi pot haver més d'una víctima, i que una persona denunciada pot tenir més d'un programa en procés.

El gràfic següent mostra la distribució per sexe del total de persones que han participat en el Programa de justícia restaurativa; per una banda, les víctimes i per l'altra, els victimaris.

Pel que fa a l'edat de les persones que participen en els programes de justícia restaurativa, tant les que corresponen a la part infractora com les que corresponen a les víctimes, es distribueixen de la manera següent:

10. Procedència

10.1 Vies d'entrada al Programa de justícia restaurativa

Les vies d'entrada al Programa de justícia restaurativa poder ser les següents:

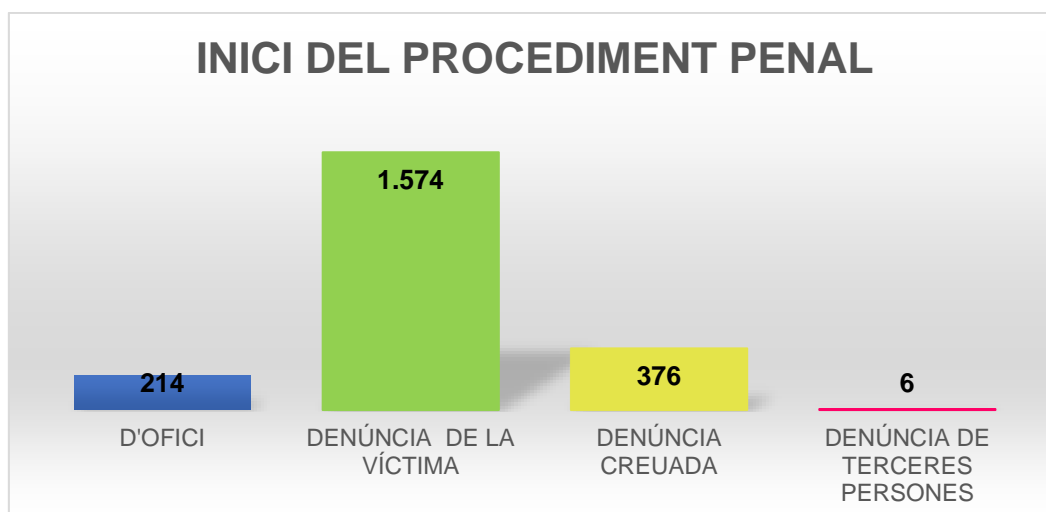
- Ofici dels òrgans judicials.
- Oferiment en seu judicial.
- Sol·licitud de les parts implicades o dels seus advocats.
- Sol·licitud d'altres equips, institucions o agents socials.

La taula següent detalla la procedència de tots els processos de justícia restaurativa. Si tenim en compte les dades anteriors, destaquen els programes que procedeixen d'òrgans judicials, que representen un 95,06 % del total.

PROCEDÈNCIA	PROCEDÈNCIA	NOMBRE	%
Òrgans judicials	Oficis	2.008	92,53 %
	Oferiments	55	2,53 %
Iniciativa de part/s	Part investigada/encausada	58	2,67 %
	Víctima	14	0,65 %
	Ambdues parts	16	0,74 %
Altres equips	Centres penitenciaris	13	0,60 %
	Equips Mediació Justícia Juvenil	5	0,23 %
	Equips Assessorament Tècnic Penal	1	0,05 %
TOTAL		2.170	100 %

10.2 Inici del procediment penal

El gràfic següent mostra l'inici del procediment penal dels processos de justícia restaurativa:

De manera molt significativa, l'inici del procediment penal ve marcat per les denúncies de les víctimes.

11. Metodologia

11.1 Entrevista inicial

Des de l'entrada en vigor de la Llei 4/2015, de 27 d'abril, de l'Estatut de la víctima del delictes, s'ofereix inicialment a la víctima la possibilitat de dur a terme un procés de justícia restaurativa i, en cas que manifesti la voluntat de participar-hi, s'ofereix aquesta opció a la part infractora.

ENTREVISTA INICIAL	NOMBRE
Part infractora	424
Víctima	1.675
Ambdues parts	51

Els processos en què es fa l'entrevista inicial amb la part infractora solen ser per tipus delictius específics, com per exemple les usurpacions, o bé perquè la víctima és una persona jurídica.

L'entrevista es duu a terme amb ambdues parts alhora quan hi ha una relació familiar prèvia, si el conflicte s'esdevé per aquest motiu, en els casos de denúncies creuades o quan la persona medidora valora que, ateses les característiques dels fets, és millor fer la primera intervenció de manera conjunta.

11.2 Intervenció de la part lletrada

En els processos de justícia restaurativa es dona l'opció a la part lletrada perquè hi pugui intervenir; tot i així, en el 76,95 % dels casos no hi ha participat.

PART LLETRADA	NOMBRE
Amb intervenció	500
Sense intervenció	1.670
TOTAL	2.170

11.3 Moment d'intervenció

Pel que fa al moment processal en què es duen a terme els processos de justícia restaurativa, en un 99,58 % dels casos tenen lloc abans de la sentència.

MOMENT PROCESSAL	NOMBRE
Abans de sentència	2.161
Després de sentència	9
TOTAL	2.170

12. Conclusions

En resum, durant l'any 2020 podem concloure el següent:

- Aquest ha estat un any complicat a causa de la pandèmia. El Programa de justícia restaurativa s'ha vist afectat pels diversos confinaments i també per la manca de derivació judicial durant els mesos d'abril i maig. Això ha afectat el desenvolupament del Programa, sobretot per la impossibilitat de fer entrevistes presencials amb la normalitat d'altres anys. Per aquest motiu, la incorporació de les noves tecnologies en els processos restauratius ha tingut una importància crucial a l'hora de poder comunicar-nos amb les parts.

A conseqüència d'aquesta situació, hi ha hagut una davallada d'altres d'un 18,77 % respecte de l'any anterior, i un 24,57 % menys de casos finalitzats que l'any 2019. Tot i així, creiem que aquest descens de casos no és substancial i només correspon al període de confinament per la pandèmia.

- El Programa manté els objectius marcats pel Departament de Justícia: oferir a la ciutadania, i en concret a les víctimes del delictes, un espai de diàleg i comunicació; oferir una resolució del conflicte més adequada a les necessitats de les parts, i preservar el procediment penal. Dels 1.016 processos restauratius viables, en 503 les parts han arribat a un o més acords (això representa un 49,50 % dels processos endegats), mentre que en 909 programes no s'han donat criteris de viabilitat (41,88 %).
- Aquest any hem començat a comptabilitzar els casos en què s'han fet entrevistes reparadores a les víctimes, que han estat 245. Encara que la víctima no vulgui trobar-se amb el victimari, té dret a sentir-se escoltada i a accedir als serveis de justícia restaurativa, en els termes que determina el reglament, amb la finalitat d'obtenir una reparació emocional i moral adequada dels perjudicis derivats del delictes, tal com diu l'art. 15 de l'Estatut de la víctima del delictes. Aquesta Llei, entre altres coses, pretén donar veu a la víctima en el procediment judicial.

Cal remarcar la importància del dret de la víctima a participar en el Programa de justícia restaurativa, tot i que el victimari no hi intervingui.

- S'ha donat una resposta àgil i ràpida, atès que el 51,52 % dels programes s'executen en un termini d'entre un i dos mesos. Això és una fortalesa del Programa, ja que la durada de la majoria dels processos judicials i la lentitud a donar-hi resposta comporten que tant la víctima com la part infractora tinguin una sensació de poca eficiència i eficàcia de l'Administració de justícia; per contra, si s'ofereix una resposta més ràpida i adequada a les necessitats i a les expectatives, s'aconsegueix canviar aquesta visió de lentitud de la justícia. Així, l'agilitat en la resolució dels conflictes i l'apoderament de les parts implicades en el Programa de justícia restaurativa reforcen la percepció de satisfacció i de reparació.

- En relació amb els grups delictius, observem que any rere any solen destacar els següents:
Contra la llibertat (39,70 %)
Lesions (26,35 %)
Contra el patrimoni (23,04 %)
- Una dada a tenir en compte és el moment processal en què la causa es deriva al Programa i el tipus de procediment penal obert. Així, el gruix dels programes provenen de la fase d'instrucció, per delictes lleus o judicis immediats de delictes lleus i per diligències prèvies, urgents o indeterminades. La resta, en menor mesura, prové de la fase d'enjudiciament i de la fase d'execució. Per això, la tipologia delictiva respon més als delictes lleus, ja que són els que s'oficien des d'instrucció.
- Pel que fa a la participació, es manté que majoritàriament és la víctima qui no vol participar en els processos de justícia restaurativa (37,73 % dels casos).
- En un 72 % dels casos, les parts que participen en el Programa de justícia restaurativa tenen algun tipus de relació prèvia (personal, familiar o social).
- El 58,74 % de les persones infractores que participen en els processos restauratius pertany a les franges d'edat que van dels 31-35 anys als 46-50 anys; d'aquestes franges, la dels 41-45 anys és la que n'agrupa més.

El 52,49 % de les víctimes està en les franges d'edat que van dels 31-35 anys als 46-50 anys; d'aquestes franges, la dels 41-45 anys és la que n'agrupa més.

- Tot i que hi ha programes que no són viables, és important destacar que des del Programa de justícia restaurativa s'ha pogut contactar amb un gran nombre de persones que formaven part dels procediments derivats i se'ls ha pogut oferir un espai d'escolta activa, i, en el cas d'algunes víctimes, entrevistes reparadores.

Cal dir que aquest contacte inicial és un dels objectius més importants del Programa, atès que permet crear un espai d'escolta i de diàleg totalment diferent del que facilita el procés penal. En aquest espai, s'informa del Programa, i són les parts qui, lliurement, un cop informades i de manera voluntària, poden decidir si hi volen participar.

- Com ja s'ha comentat, és significatiu que en un percentatge molt elevat dels casos en què es va poder dur a terme el procés restauratiu, gairebé en un 49,5 %, es va arribar a acords. Aquest fet confirma que en el moment que ambdues parts hi volen participar, la probabilitat de resoldre el conflicte que va originar la denúncia és elevada. De manera general, els acords més habituals són aquells que tenen un contingut relacional o moral.

Tot i que la dada és molt positiva, l'experiència professional demostra que, més enllà d'arribar a un possible acord, les parts, especialment la part denunciant o víctima, valoren més positivament l'espai d'escolta i de diàleg que ofereix el Programa que no pas els acords.

- Per acabar, podem dir que, des de l'any 2015 i fins a l'actualitat, el primer contacte per oferir el Programa s'ha fet amb la part perjudicada o víctima, especialment quan es tracta de delictes contra les relacions familiars, contra la llibertat, de lesions, contra el patrimoni i contra l'honor. Aquest canvi d'orientació intenta afavorir que es pugui arribar a més persones perjudicades, ja que, si en el primer contacte una de les parts manifesta que no hi vol participar, ja no es fa el contacte amb l'altra part. Aquest canvi s'ha fet d'acord al que estableix l'article 15.1¹ de la Llei 4/2015, de 27 d'abril de l'Estatut de la víctima del delictes.

¹ Article 15. *Serveis de justícia restaurativa.*

1. Les víctimes poden accedir a serveis de justícia restaurativa, en els termes que es determinin per reglament, amb la finalitat d'obtenir una reparació material i moral adequada dels perjudicis derivats del delictes, quan es compleixin els requisits següents:
 - a) l'infractor hagi reconegut els fets essencials dels quals deriva la seva responsabilitat;
 - b) la víctima hagi prestat el seu consentiment, després d'haver rebut informació exhaustiva i imparcial sobre el seu contingut, els seus possibles resultats i els procediments existents per fer efectiu el seu compliment;
 - c) l'infractor hagi prestat el seu consentiment;
 - d) el procediment de mediació no comporti un risc per a la seguretat de la víctima, ni existeixi el perill que el seu desenvolupament pugui causar nous perjudicis materials o morals per a la víctima; i
 - e) no estigui prohibida per la llei per al delictes comès.

13. Annexos d'accessibilitat

13.1 Annex 1: Evolució del Programa de justícia restaurativa

ANY	SOL-LICITUDS	FINALITZATS
2010	1.074	1.078
2011	1.234	1.037
2012	1.516	1.434
2013	1.565	1.431
2014	1.731	1.811
2015	1.844	2.011
2016	1.961	2.147
2017	2.719	2.777
2018	2.645	3.208
2019	2.482	2.877
2020	2.016	2.170

13.2 Annex 2: Franges d'edat dels victimaris

FRANGES D'EDAT	NOMBRE DE VICTIMARIS
De 18 a 20	65
De 21 a 25	132
De 26 a 30	129
De 31 a 35	223
De 36 a 40	227
De 41 a 45	230
De 46 a 50	187
De 51 a 55	103
De 56 a 60	69
De 61 a 65	47
De 66 a 70	25
De 71 a 75	19
De 76 a 80	11
Majors de 80	9

13.3 Annex 3: Franges d'edat de les víctimes

FRANGES D'EDAT	NOMBRE DE VÍCTIMES
De 9 a 11	3
De 12 a 14	12
De 15 a 17	52
De 18 a 20	70
De 21 a 25	153
De 26 a 30	142
De 31 a 35	231
De 36 a 40	284
De 41 a 45	334
De 46 a 50	235
De 51 a 55	194
De 56 a 60	106
De 61 a 65	85
De 66 a 70	60
De 71 a 75	52
De 76 a 80	29
Majors de 80	23